

Merényi Krisztina

A Yasukuni szentély problematikája a japán-kínai kapcsolatokban

A japán-kínai viszony Kelet-Ázsia legnagyobb intra-regionális kétoldalú relációja s a nemzetközi világrend kritikus fontosságú bilaterális viszonya. Emiatt döntő fontosságú, hogyan alakul a két ország jelenlegi kapcsolata. Fontos a jószomszédi viszony kialakítása és törekvés a békés és harmonikus együttműködésre. A gazdasági és a kereskedelmi kapcsolatok kiegyensúlyozottnak és eredményesnek mondhatók, a külpolitikai és diplomáciai viszonyokat tekintve még vannak még olyan vitás területek, melyek megoldásra várnak. Ilyenek pl. a területi viták a Senkaku-szigetek hovatartozásával kapcsolatban, de a legfontosabb és legsürgetőbb megoldást a történelmi kérdésekben felmerülő problémák igénylik. Ide tartozik többek között, az ún. tankönyv-vita,¹ Japán háborús szerepének megítélése és a Yasukuni szentély problematikája (Yasukuni mondai). Ahhoz, hogy ez utóbbi problémakört értelmezni és elemezni tudjunk, fontos rövid áttekintést adnunk a szentély történetét illetően.

A Yasukuni szentély története

Ezt a shinto szentélyt Meiji császár parancsára építették 1869-ben Tokióban, azért hogy emléket állítson azoknak a hősi halottaknak, akik részt vettek a shógunátus megbuktatásában és az új hatalom megszilárdításában. Eredetileg Tokió Shókonsha-nak hívták, de 1879-ben átkeresztelték Yasukunira (békés ország), és azóta is ez a hivatalos neve.² Egészen a második világháború végéig Meiji császár fennhatósága alá tartozott, mivel ő testesítette meg egy személyben az államot és a vallást is, illetve állami költségvetés biztosította a működését is. A szentély épületegyüttese testesíti meg a „kami”-kat vagyis a lelkeket, egészen pontosan azon személyek lelkeit, akik az életüket áldozták a hazájukért különböző fegyveres összecsapásokban.³ A főépület közelében található a Yushukan Hadtörténeli Múzeum, amit 1882-ben hoztak létre. Itt hadi eszközöket, fegyvereket, repülőgépet és egyéb, második világháborús relikviákat állítottak ki, de sok kritika éri amiatt, hogy a kényes történelmi tényeket eltusolják, vagy csak a revizionista interpretációja kerül bemutatásra, Japán tényleges katonai szerepvállalása, illetve imperialista megmozdulásai pedig nem.

¹ A japán történelemkönyvek elbagatellizálják Japán Kína ellenes atrocitásait a 20. század első felében, s átértékelik japán múltját- elsősorban újkori történelmét- és ezáltal jelenét is. Pl. Kínában heves tiltakozást váltott ki az az álláspont, miszerint a Nankingi mészárlás mindkét fél hibája volt. A mészárlás következtében, becslült adatok alapján, 100.000-300.000 ember vesztette életét.

² <http://www.yasukuni.or.jp/english/about/index.html>

³ Japán modernkori háborúiról van szó: a Boshin háborútól kezdve, egészen az 1951-es san franciscoi békeszerződésig.

Más országok síremlékeitől eltérően, itt nem névtelen katonáknak, hanem pont ellenkezőleg, a név szerint megnevezett hősi halottaknak állít emléket a japán kegyhely. A szentélyben található egy könyv, a „*Lelkek könyve*”, melyben név szerint fel vannak sorolva az elhunytak. Összesen, több mint 2.466.000 személy neve szerepel benne, legtöbbször katonák, vagy néhány egyéb funkciót ellátó személy. Többségében férfiak, de kb. 50.000 női „*lélek*” is található itt. Érdekes módon több, nem japán nemzetiségű, hanem pl. koreai, illetve tajvani személy nevével is találkozhatunk, akik a kolonizáció során a japán hadseregben, a szigetország oldalán harcoltak és így „*japánként*” veszítették el az életüket.⁴ A shinto vallásnak megfelelően a testi maradványok helyett az áldozatok lelkének állítanak tisztelettel és kegyelettel emléket az évek során kultikus vallási helyévé vált Yasukuniban, ahol ma már éves szinten a látogatók száma eléri az 5 milliót.⁵

A második világháború alatt fontos katonai intézményként működött a kegyhely. A harcba induló katonák lelki felkészítésére itt került sor. A bevetés előtt egy vallási szertartáson kellett részt venniük, ahol fogadalmat tettek arra, hogy a hazájukért és a császárért fognak harcolni. Ha kell, akár az életüket is feláldozzák, így viszont lelkük felajánlásra kerül a szentély számára.

A háború Japán vereségével zárult. Az amerikai megszálló erők 1947-ben új alkotmányt léptettek életbe, melyben egyértelműen kinyilvánították az állam és a vallás szétválasztását. Ennek következtében a császár szerepe háttérbe szorult, és szimbolikussá vált. Semmilyen politikai státusza nem maradt, s ez a japán társadalmat nagyon fájdalmasan érintette. Ezen kívül beiktattak egy új shinto direktívát, miszerint a szentélyeknek dönteniük kellett a sorsukról, és két lehetőség közül választhattak: vagy állami intézményként működnek tovább, vagy megmaradnak független vallási szervezetnek, ezzel viszont elesnek az állami költségvetés támogatásától. A Yasukuni szentély az utóbbit választotta, és önálló vallási intézményként (shuukyō hōjin) folytatta tevékenységét. A megváltozott státusz azonban nem változtatott azon a tényen, hogy a szentély megmaradjon az egyik legelismertebb japán kegyhelynek. Ezen a helyen a japán nép, az áldozatok hozzátartozói, illetve állami vezetők is gyakran tettek látogatást azért, hogy leróják kegyeletüket a hősi halottak előtt.

1951. szeptember 8-án Japán aláírta a békeszerződést Amerikával, és még ugyanazon a napon megkötötték a Biztonsági Együttműködési Megállapodást is. E szerint Japán a háta mögött hagyhatta a háborús emlékeket, viszont az egyezményben szerepelt egy kikötés (11. cikkely), melyet komolyan kellett venniük. Eszerint „*Japán elfogadja a Nemzetközi Katonai Ítéltáblának a Távol-Keletre vonatkozó összes döntését, ... az ítéleteket végrehajtja, illetve a börtönbüntetésre ítélt japán állampolgárokat japán börtönökbe zárja.*”⁶

Az ítélelhozatalnál a háborús bűnösöket A, B és C osztályba sorolták elkövetett tetteik alapján. Összesen 28 személyt minősítettek „*A kategóriásnak*” (béke

⁴ Összesen 27.863 kínai és 21.181 koreai név szerepel a listán.

⁵ <http://www.yasukuni.or.jp/about/index.html>

⁶ <http://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/territory/edition92/period4.html>

elleni büntett elkövetése), és ebből hetet a rájuk szabott büntetés alapján ki is végeztek a Sugamo börtönben. Az egyezmény viszont adott egy kiskaput Japánnak, mellyel a későbbiekben élni is tudtak. A 11. cikkely második része alapján: „...a Nemzetközi Katonai Ítéletábla által meghozott döntéseket és ítéleteket csak akkor lehet felülírni, ha a japán kormány teljes többséggel ezt megszavazza...”⁷

Ahogy az egyezmény életbe lépett, közel 40 millióan adtak be kérelmet a japán kormányhoz az elítéltek kegyelméért, s mivel a parlament mindkét háza 1953-ban elfogadta és többségben meg is szavazta a kezdeményezést, 1958-ban fel is tudták menteni őket. A felmentés ténye erősítette a hitet a japán társadalomban. Később a felmentett háborús bűnösök közül többen - múltjuktól függetlenül - nagyon magas politikai tisztségeket, főként miniszteri posztokat töltöttek be, illetve igen magas állami nyugdíjban és különböző pénzbeli juttatásokban részesülhettek.

Az „A osztályba” sorolt személyek közül 14-en elhunytak még az 1951-es egyezmény aláírása előtt, a börtönbüntetésük letöltése során, vagy kivégezték őket a Sugamo börtönben. Az 1966-ban készített listán - amit az Egészségügyi és Jóléti Minisztérium készített el a második világháború áldozatairól - már a 14 háborús bűnös neve is szerepelt, még hozzá úgy mint hősi halottak és ezzel legalizálva lett lelkük „bekerülése” a Yasukuniba, illetve emléküik ugyanolyan elbánásban részesülhetett, mint a háború igazi áldozatai.⁸ A shinto szentély akkori vezető papja Fujimaro Tsukuba azonban nem járult hozzá a 14 személy tényleges felvételéhez, mert félt az esetleges következményektől. Utódja Matsudaira Nagayoshi viszont ragaszkodott hozzá és 1978-ban meg is valósította törekvéseit (igaz ez titokban történt meg és csak egy év múlva került nyilvánosságra).

S bár az '50-'70-es években a szentélylátogatások nem okoztak gondot, a Tokiói Ítéletábla döntéseit viszont a közvélemény megkérdőjelezte. Ahogy Herbert Bix írja: „külsőleg elfogadás - belsőleg elutasítás”, tehát ez a kettősség jellemezte a japán társadalmat.⁹ Jó példa erre a háborús bűnösök hőskökké avatása, mely szimbolikus elutasítása a tokiói perek ítéleteinek. S azt a tényt is idesorolhatjuk, hogy 1965 óta többször is bocsánatot kértek hivatalosan a szomszédos országoktól a háborús atrocitások miatt: Ez azonban legtöbbször a nyilatkozó politikai személyes bocsánatkérése volt, s nem a japán nemzeté.¹⁰

A szentélybe egyébként minden ősszel újabb lelkek kerülhetnek felvételre, szigorú szabályok alapján, de mindig a kormány határozta meg, hogy ki jogosult a „hősi halott” címre.¹¹ Mivel a neveken kívül egyéb adatokra is szükség volt - pl. a születés dátuma, helye és az elhalálozás körülményei - az államparátuson belül főleg az Egészségügyi Minisztérium segítségére volt nagy

⁷ Uo.

⁸ A 14 „A osztályú” bűnösök közül hetet kivégezték, négyen életfogytiglanra, egy személy 20 év börtönre lett ítélve és kettő betegségben halt meg még az ítélethozatal előtt.

⁹ Herbert BIX: *Hirohito and the Making of Modern Japan*, JPRI, 2000. 17.

¹⁰ Iris CHANG: *The rap of Nanking, The forgotten Holocaust of World War Two*. USA BasicBooks, 1998.

¹¹ William Daniel STURGEON: *Japan's Yasukuni shrine-Stimulus for International conflict*, Master of Arts in Public Administration at International Christian University, 2006. május 15.

szükség. A kormány 1987-ig teljes mértékben finanszírozta az adatok keresését és kiadatását, ezzel jelentősen támogatta a Yasukuni munkáját.

A katonák kíséretét személyzetének tagjai, a katonai táborok alkalmazottai (a gunpu-k), a névtelen katonák és civil áldozatok - többek között a Hiroshima és Nagasaki elleni atomtámadások áldozatai - nem kerülhettek a szentélybe, ezért a hősi halottakra való megemlékezés megoszlik. Közel 2,5 millió lélekre a Yasukuniban, és több mint 300.000 áldozatra egy másik helyen, a Chidorigafuchi Nemzeti Temetőben szoktak megemlékezni. Ez a hely 1958 óta ad helyet a névtelen katonáknak, kíséretüknek és civil áldozatoknak egyaránt. Az, hogy melyik áldozat hová lesz besorolva, névlegesen a szentély vezető papjától függött, de ténylegesen az Egészségügyi Minisztérium döntött erről.

A szentély-látogatás nemzetközi ügy lesz

1951 és 1985 között - kettő kivételével - az összes miniszterelnök látogatást tett a vallási intézményben évente legalább egyszer, néha többször is. Ezek a látogatások még többé-kevésbé problémamentesek és felszabadultak voltak. Ha néha fel is merültek minimális nézeteltérések, ezek megmaradtak mindvégig belpolitikai ügynek és nem kaptak nagyobb nemzetközi nyilvánosságot. Az, hogy később miként vált a belpolitikai ügy nemzetközi méretű problémává, ez egy hosszabb folyamat eredménye volt.

Az ügy a 70-es években kezdett nemzetközi botránnyá válni és a 80-as években teljesedett ki. Kirobbantó oka az volt, hogy 1978-ban a Tokiói Nemzetközi Büntető Törvényszék által „*A osztályú*” bűnösnek nyilvánított 28 személyből 14 felmentést kapott kevesebb, mint egy évtizeddel a bírósági ítélet meghozatala után, hadi halottakká minősítették át őket, és felkerültek a Yasukuni szentély listájára is. Bár Hirohito császár emiatt beszüntette látogatásait a szentélybe, az állami vezetők rendszeresen lerótták kegyeletüket ezek után is.¹² Kínában emiatt óriási volt a felháborodás, és Japán-ellenes tüntetések voltak országszerte. Szerintük a háborús bűnösök előtti tisztelgés a bűnbánat teljes hiányát jelentette. A konfliktus Koidzumi miniszterelnöksége idején érte el a csúcspontját, mivel a kormányfő 2001 és 2006 között összesen hatszor tett látogatást a szentélybe, és minden beszédében nyomatékosan kijelentette, hogy milyen büszke a hazáért életüket áldozók érdemeire és tisztelettel adózik a hősi halottak tettei előtt. Tény az is, hogy a látogatások összefüggtek az Izokukai szervezetének (Gyászoló Hozzá tartozók Szervezete)¹³ politikai befolyásával. Az ő több százezres szavazóbázisának megnyerése nagyon fontos volt az LDP számára. Sokan ezt a szervezetet tartják a szentély „világi” organizációjának, s mivel elnökei között többször volt már LDP politikus, ezért vitathatatlan az összefonódás a kormány és a szentély között. A politikai befolyás jelentősen

¹² Ettől az évtől kezdve császár nem tett látogatást a szentélybe.

¹³ Legnagyobb társadalmi szervezet, mely 1947-ben jött létre, mai nevét 1953-ban kapta, és a második világháború áldozatainak hozzátartozóit tömöríti magába.

éreződik a szervezet munkáján, és az évek során az ultrajobboldali illetve az ultranacionalista ideológiákat vallók „mekkája” lett.

Elemzők szerint Koizumi saját támogató bázisának megszilárdítására is jól fel tudta használni a „Yasukuni-ügyet”, s annyira jól sikerült a propaganda, hogy egy 2006-os felmérés szerint már a megkérdezettek 52%-a támogatta a kormányfő látogatásait,¹⁴ melyek legalizálták azt a nézetet miszerint Japán nem ismeri el felelősségét a háborús bűnök elkövetésében. Ez erőt és biztatást adtak azoknak a katonáknak, akik ebben az időszakban részt vettek az Amerika vezette antiterrorista hadműveletekben Irakban, illetve bátorította a fiatalokat a katonai szolgálat vállalására. Beszédeiben többször vont párhuzamot a múlt és a jelen katonai szerepvállalásai között. „A háborúk hősi halottai értékes áldozatot (toutooi jisei) hoztak Japán számára, melyek megteremtették a békében élés feltételeit”.¹⁵

A shinto vallás ideológiája szerint minden küzdelem a császárért folyik, és mindenki, aki meghal a császárért válik hőssé. A hős lelke (eirei) pedig üdvözülhet a szentélyben, ahol feloldozást kap minden rossz cselekedete alól. Ezt az ideológiát felhasználva biztatta a küldetésben résztvevőket a hazáért felvállalt feladatok elvégzésére, és esélyt adott a katonáknak arra, hogy ha el is vesztik az életüket, lelkük biztosan üdvözül és hősként fogják tisztelni őket. Fontos volt a „nemzeti lélek” fogalmának általános elterjesztése, ezzel jól lehetett és lehet a jövőben is bármikor mozgósítani a fiatalokat a hazáért tett katonai szolgálatokra. A „nemzeti lélek” szimbólumává vált a szentély (Yasukuni Seishin), ahol a hős japán lelkek nyugszanak. Koizumi szerint a „nemzeti lélek” tolerálja a háborút és az azzal járó áldozatokat, a miniszterelnöknek pedig kötelessége a rendszeres tiszteletadás és a kegyelet lerovása.¹⁶ A miniszterelnök nagyon szerette volna kormányzása alatt megvalósítani az alkotmány rég tervezett módosítását, mert a 9. cikkely megakadályozott minden aktív katonai szerepvállalást. Japánt újra „normális hadsereggel” rendelkező „normális nagyhatalommá” szerette volna tenni, aki képes megvédeni magát bármilyen nemzetközi konfliktusban.

Kínában nagyfokú elégedetlenség és felháborodás kísérte a fejleményeket, mert Japán katonai szerepvállalása történelmi okokból nagyon érzékeny kérdésnek számított. A japán agresszió következtében áldozatul esett kínaiak száma megközelíti a 35 milliót és a háborús borzalmak még mélyen élnek a kínai társadalomban. Kína tehát méltán félt Japán remilitarizmusától, és az alkotmánymódosítás lehetőségétől. A mai napig folyamatosan követelik a történelmi kérdések tisztázását és a látogatások beszüntetését is, hiszen ez nagy fájdalmat okoz nekik. A szentély nem a béke „szent helye” - ahogy Koizumi beszédeiben gyakran emlegette- hanem épp ellenkezőleg, a konfliktusok és viták kirobbanásának okozója.

Kína többek között sérelmezi azt is, hogy a háborús bűnösöknek kikiáltott személyek teljes megbocsátást nyertek és hősi halottakká lettek nyilvánítva, ez-

¹⁴ Yomiuri Shimbun, 2006. aug.16.

¹⁵ Koizumi Junichiro beszéde, Asahi Shimbun, 2004. január 1.

¹⁶ Testuya TAKAHASHI: *National politics of Yasukuni Shrine*, Sheffield Centre for Japanese Studies/ Routledge Series: Nationalism in Japan (szerk. Naoko SHIMAZU), Routledge Kiadó, USA, 2006. 168.

zel egyúttal a törvényszéki ítéletek is semmissé váltak. A bűnösök helyet kaptak a szentélyben, és ugyanolyan tisztelet övezi őket, mint az igazi hősokeket. Sérelmezik azt is, hogy az állam és egyház szerepének kettéválása után miért támogatja és miért használja a szentélyt politikai célokra a kormány?

Az állami vezetők látogatásai legalizálják a múltban elkövetett háborús bűnöket, a japán agressziót, a gyarmatosítást, illetve a militarista megmozdulásokat. Ezen kívül ösztönzően hat a történelmi tények további eltusolására és elferdítésére az a propaganda, miszerint a japánok csupán önvédelemből és a túlélésért küzdve szálltak szembe az ázsiai szomszédokkal, illetve meg akarták kísérelni az ázsiai országok felszabadítását a nyugati országok gyarmatosító szándékaitól. Hiába volt a számos alkalommal megtett bocsánatkérés, ha a szentélylátogatások nem tűntek bűnbánó cselekedeteknek. A felsorolt problémák miatt Japán és Kína kapcsolata 30 éves mélypontjára jutott ebben az időszakban. A diplomácia ekkor „kemény fagyként”¹⁷ jellemezte a két ország kapcsolatát.

Japán – kínai kapcsolatok, 1972-2006

A második világháború után 1972-ben normalizálta kapcsolatát a két ország egymással, amikor is az akkori japán miniszterelnök Tanaka Kakuei meglátogatta Kínát. Ennek eredményeként 1978-ban egy hosszú távú kereskedelmi megállapodást írtak alá, s még ugyanebben az évben béke és barátsági szerződést is kötöttek egymással. Amikor Jiang Zemin, kínai elnök 1998-ban hivatalos látogatást tett Japánba újabb együttműködési megállapodások születtek, melyek tovább erősítették a két ország kapcsolatát. 2000-ig folytatódott a hivatalos látogatások, de 2001 áprilisa és 2006 szeptembere között Japán kapcsolatai a szomszédos ázsiai országokkal, így legnagyobb kereskedelmi partnerével, Kínával, nagyon megromlottak. A „történelem-kérdéskör”, a tankönyv-vita és az állami vezetők látogatásai a Yasukuni szentélybe provokációnak tűntek az ázsiai szomszédok szemében. Diplomáciai körökben „hideg politika és meleg gazdaság”-ként jellemezték a kialakult helyzetet, de szerencsére a Koizumi kormányt követő kormányok miniszterelnökei már felismerték a probléma súlyosságát és egyfajta paradigmaváltás kezdődött meg a megerősödő Kínával való külpolitikai kapcsolatokat illetően. Elkezdték mellőzni a szentélylátogatásokat, és ha lassan is, de kezdett konszolidálódni a kapcsolat a nagy szomszéddal.

A konszolidáció

Abe Shinzo¹⁸ 2006-os kormányra kerülésével megkezdődtek az állami vezetők látogatásai egymás országába, és a „jég kezdett megtörni”. Abe-t, bár

¹⁷ Asahi Shimbun, Asia Network, 2008. 09. 24

¹⁸ Ő az első olyan japán miniszterelnök, aki a második világháború után született. Nobusuke Kishi, Abe nagyapja fontos tisztségeket töltött be a második világháború előtt és alatt, majd mint háborús főbűnös (A-osztályos), három évet börtönben is töltött. Ezután az LDP vezetője, 1957 és 1959 között miniszterelnök. Foreign Affairs 2007. március-április, (The Return of Japan).

ultranacionalistának tartották, rációlt a vele szemben táplált félelmekre. Igaz beiktatása előtt meglátogatta a szentélyt, de miniszterelnöksége alatt ezt már nem tette meg. Kormányra kerülése után néhány héten belül ellátogatott Pekingbe és Szöulba, hogy elkezdje újjáépíteni a megromlott kapcsolatokat. (Abe nagyapja volt egyébként az első miniszterelnök, aki 1945 után más ázsiai országba is ellátogatott). A japán kormányfő látogatását Kínába Wen Jiabao kínai elnök látogatása követte a szigetországban. Ezt már a „jég olvadásával” aposztrofálták.¹⁹ Hét év után ő volt az első kínai vezető, aki a szigetország földjére lépett, és 22 éve az első, aki annak parlamentjében is felszólalt.

Abe után Aso Taro,²⁰ a korábbi kormány külügyminisztere lépett elő miniszterelnöknek, majd Fukuda Yasuo következett, aki 2007 decemberében hivatalos látogatást tett Kínába és ez a „tavasz eljövetelét” jelentette a kapcsolatokban. Bár a kabinet tagjai közül összesen 62-en, többek között Fukuda tanácsadója is látogatást tett a kegyhelyre, a kormányfő élesen elhatárolódott ettől, emiatt nagy népszerűségnek örvendett Kínában. A „szomszédok” jól emlékeztek arra is, hogy Fukuda apja írta alá 1978-ban a barátsági szerződést Kínával, ezért igen meleg fogadtatásban volt része.

Hu Jintao kínai államfő 2008-as látogatása Japánba sorsdöntő volt, hisz 10 év óta ez volt az első államfői látogatás a szigetországban, melyet „a jég megolvadásával”²¹ és „meleg tavasszal” jellemezte a sajtó. Ez a látogatás fordulópontot jelentett a bipoláris kapcsolatokban. Az államfő ötnapos japán út keretében próbálta meg a viszonyt javítani. Aláírtak többek között egy kétoldalú egyezményt, amiben rögzítették, hogy a japán-kínai kétoldalú kapcsolatok létfontosságúak mindkét ország számára, ezért hosszú távon békés, barátságos együttműködésre kell törekedniük. A múltat át kell értékelni, és a jövőre kell koncentrálni, ezáltal egy új korszak kezdődhet a kapcsolatokat illetően.²²

2009 szeptemberében újabb nagy politikai változások történtek Japánban. A nagyon hosszú idő óta hatalmon levő Liberális Párt helyett a Demokraták kaptak esélyt a kormányzásra. Hatoyama Yukio, az új miniszterelnök hivatalos felszólalásaiban többször leszögezte, hogy erősíteni kívánja kapcsolatait Kínával. Ezen kívül ígéretet tett arra, hogy sem ő, sem a kabinet többi tagja nem kíván látogatást tenni kormányzása alatt a szentélybe. Hangsúlyozta, hogy a Kínával való kapcsolatok prioritást élveznek és állami szintű találkozókra sürget. Tudta, szembe kell nézni a múlttal, a történelmi tényekkel és tisztázni kell a vitás pontokat. Ezek elengedhetetlen feltételei a két ország kapcsolatának rendezéséhez és a jószomszédi viszony kialakításához.

A kínai-japán kapcsolatok jótékonyan hatottak a gazdaságra is.²³ Japán a második helyre küzdötte fel magát Kína partnerei között, míg a szigetországnak Kína lett a legnagyobb kereskedelmi partnere.

¹⁹ Asahi Shimbun, Asia Network, 2008. 09. 24

²⁰ A híres Yoshida –doktrína megalkotójának, Yoshida Shigerunak az unokája.

²¹ Asahi Shimbun, Asia Network, 2008. 09. 24

²² Yomiuri Shimbun, 2008. május 7.

²³ 2009-ben, japán cégek mintegy 66 milliárd dollárnyi beruházást hajtottak végre Kínában.

Hu Jintao kínai elnök és az újdonsült japán miniszterelnök először 2009-ben, New Yorkban, az ENSZ tanácskozásán találkozott egymással, és megbeszélésük nagyon sikeresen zárult.²⁴ Mindketten egyetértettek abban, hogy a kapcsolatok normalizációja óta eltelt 37 év alatt a két ország viszonya most ért a csúcspontjára, és a bipoláris kapcsolatok továbbfejlesztése kritikus fontosságú a jövőt illetően. A békés együttműködés nagymértékben befolyásolhatja az ázsiai térséget is. A két ország kapcsolata az egész világ számára is meghatározó és döntő fontosságú lehet, hisz a térség két legnagyobb gazdaságáról és a mai nemzetközi rendszer egyik fő hatalmi pólusáról van szó. A kérdéskör egyik legnevesebb kutatója, Gilbert Rozman így fogalmaz: *„Minden okunk megvan arra, hogy a kínai-japán viszonyt úgy tekintsük, mint a legfontosabbat az olyan nagyhatalmi viszonylatok között, amelyek középpontjában nem az Egyesült Államok áll.”*²⁵

²⁴ <http://www.china-un.org/eng/zt/hu2009summit/t601206.htm>

²⁵ ROZMAN, Gilbert. (2003): *Sino-Japanese Relations: Mutual Images and the Balance between Globalization and regionalizm*, Asia Program Special Report, N° 113. 2003/Július. 8. o.